

HENRIK THRANE: EUROPÆISKE FORBINDELSER. BIDRAG TIL STUDIET AF FREMMEDE FORBINDELSER I DANMARKS YNGRE BRONZEALDER (PERIODE IV–V). *With a summary in english.* (Nationalmuseets skrifter. Arkæologisk-historisk række Bind XVI.) København 1975. 296 s., kr. 218,50.

Den skandinaviske bronzealder var den første forhistoriske kulturperiode, hvor kildematerialet var tilstrækkeligt repræsentativt til udarbejdelsen af en kronologi, der med mindre modifikationer kan anvendes idag. Det skete i Oscar Montelius bog fra 1885: »Tidsbestämning inom bronsåldern«, et arbejde der også i metodisk henseende var banebrydende og har tjent som model for senere kronologiske undersøgelser. Denne landvinding betød, at man allerede tidligt kunne koncentrere sig om mere kulturhistorisk prægede opgaver, såsom bebyggelseshistoriske undersøgelser, undersøgelsen og fremlæggelsen af de velbevarede egekistebegravelser, samt sammenfattende publikationer af det rige bronzealdermateriale, der for Danmarks vedkommende blev fremlagt i H. C. Broholms fire-bindts værk: Danmarks Bronzealder (1943–1949). De kronologiske problemer der knyttede sig til den nordiske bronzealders forhold til de europæiske bronzealderkulturer stod i denne periode i baggrunden – først og fremmest fordi materialet her var spredt publiceret, og en samlet kronologi savnedes. Disse mangler blev der imidlertid rådet bod på i løbet af 1950'erne og 60'erne gennem en række banebrydende arbejder af tyske forskere som Müller-Karpe og von Brunn. Herefter måtte det være et naturligt forskningsmål at søge den nordiske bronzealderkulturs relationer til de europæiske kulturer nærmere fastlagt – en opgave, som Henrik Thrane forsøgte at løse i en række videnskabelige artikler i 1960'erne og 70'erne. Disse fremlægges nu samlet og på dansk i nærværende bog, der desuden rummer en behandling af de fremmede indslag, som forfatteren ikke tidligere har analyseret, ligesom der foretages en samlet nyvurdering af hele problemkomplekset.

Først gøres der i to særskilte kapitler (1 og 2) rede for problemstillingen og den europæiske baggrund, hvorefter de fremmede genstandsgrupper analyseres en for en i de følgende kapitler (3–9). I de afsluttende kapitler diskuteres handelen og de fremmede forbindelsers betydning for den nordiske bronzealder, ligesom forholdet mellem den nordiske og den mellemeuropæiske kronologi (kapitlerne 10–17). Bagest i bogen findes fundlister og en samlet litteraturliste, der er yderst værdifuld (selv i nyere publikationer mangler en sådan ofte!).

Efter nærværende anmelders opfattelse er bogens vigtigste bidrag den omhyggelige fremlæggelse og analyse af de enkelte fremmede genstandsgrupper, deres afsmitning på dansk bronzehåndværk, samt deres oprindelse og datering. Dette er fastholdt i en række overskuelige udbredelseskort med tilhørende fundlister, ligesom hele bogen er rigt illustreret med tegninger og fotografier. (En del af tegningerne er dog udført i en teknik der egner sig dårligt til gengivelse af bronzer, vigtige detaljer går tabt og gør illustrationernes anvendelighed pro-

blematisk). Visse mangler af mere formel art kan dog påpeges. Således savnes en klarere og mere konsekvent disponering bl.a. mellem beskrivende og konkluderende kapitelsekvenser. Nogle steder er de forskellige typer endvidere benævnt med tal (celtene t.eks.), andre steder savnes en sådan vejledning (f.eks. skaftlapøkserne), ligesom typebeskrivelserne også varierer en del. I nogle kapitler mangler endv. typeafbildninger.

I et konkluderende kapitel diskuteres forholdet mellem den nordiske og den europæiske kronologi (kap. 13), ligesom der gives en glimrende sammenfatning af forbindelserne med Europa (kap. 15) med to meget værdifulde kort over udbredelsen af import og lokale efterligninger henholdsvis i periode IV og V. Jeg vil imidlertid gå lidt nærmere ind på kapitel 13 om de kronologiske problemer. Som forfatteren skriver, er der visse uoverensstemmelser mellem det europæiske og det nordiske kronologisystem. Det ytrer sig bl.a. ved at mellem-europæiske typer, som i Norden burde findes i periode V fund i stedet findes sammen med periode IV genstande (bl.a. skaftlapøkser og celte). Thrane søger at forklare dette ved skiftende cirkulationstid – en væsentlig kronologisk faktor. Imidlertid er der en vis systematik i uoverensstemmelserne, der giver mulighed for en anden forklaring. Alle periode IV fund med periode V import ligger nemlig i Vestskandinavien. Man kunne derfor antage, at produktionen af periode IV genstande fortsatte i Vestskandinavien selv efter at man i Østskandinavien var begyndt at producere den nye periode V stil. Lignende forhold er dokumenteret i ældre bronzealder af Klavs Randsborg, og det viser, at man ved kronologiske studier må operere med både konservative og innoverende områder indenfor den samme kulturkreds.

Mere problematisk er forsøget på at analysere handelen og de fremmede forbindelsers betydning, især i kapitel 11. Det virker ikke gennemarbejdet og viser, at forfatteren her ikke besidder de samme videnskabelige forudsætninger som lå til grund for de korologisk-kronologiske studier i kapitlerne 3–10. Der bliver derfor tale om spredt fægtning, præget af nogle gode ideer, som imidlertid ikke formes til en helhed og endvidere savner empirisk underbygning. Bedømmelsen af det konkrete fundstof i kapitel 11 efter visse kriterier er således sine steder direkte meningsløs. Det gælder eksempelvis det såkaldte »samfundsstrukturkriterium« (1d), og 1a, hvor Malmen bruges fejlagtigt. Her er forfatteren ikke på hjemmebane, og det ytrer sig i intetsigende formuleringer af denne art: »Udbredelseskortet vil altid vise spredningsveje (handelsveje), men det er ikke sikkert, at de kan præciseres nærmere. Der kræves en spredningsvej for at genstandene kan nå fra produktionsområdet til (afsætningsområdet) nedlægningsområdet. På en eller anden måde vil kortet registrere dette, direkte eller indirekte (det sidste ifølge Stjernquist 1967a).« Disse kapitler (11–12) virker påklistede og er præget af overlappninger med andre kapitler, samt gentagelser. Kapitel 12 er således for en dels vedkommende en slags appendix til gennemgangen af sværdene i kapitel 3. Kapitel 15 rummer endvidere en række vigtige forudsætninger for kapitel 11 og burde derfor have været anbragt før

det. Det bør dog tilføjes, at betingelserne idag for at vurdere handelen og importens betydning ikke er særlig gunstige, idet vi savner analyser af den sociale struktur og den økonomiske udvikling i både Norden og Europa.

De problematiske kapitler er imidlertid den mindste del af bogen, og de vejes op af kapitlerne 3–10, samt 13–15. Disse betegner en vægtig og koncentreret forskningsindsats, der vil være et væsentligt og nødvendigt udgangspunkt for fremtidige undersøgelser. Med dette bidrag er den nordiske bronzealders kildemateriale efterhånden så systematisk klassificeret og publiceret (med undtagelse af bopladserne og keramikken), at fremtidig forskning i udstrakt grad kan og bør hellige sig kulturhistoriske studier og i forening med etnografi og historie forsøge at forklare den nordiske bronzealder i relation til ikke blot den europæiske, men også den globale kulturudvikling.

Kristian Kristiansen

ERLING RUMP: KULTKAR. *Offer – død – frugtbarhed – dåb. Eget Forlag, 1974. 64 sider, ill., kr. 100.*

I sit forord nævner Erling Rump, at han er amatør, og understreger sit arbejdes »uvidenskabelige form«. Det er klart, at dette bør være uvæsentligt for en anmelder. En amatør skal naturligvis hverken mødes med nedladenhed eller med særlig hensynsfuldhed. Begge dele er lige fornærmelige. Det eneste, der tæller, må være arbejdet selv, der skal behandles som det forskningsresultat, det er, og dermed Basta! Men når det er sagt, må der også tilføjes, at man af og til har hørt om, at det kan være svært at være amatør i Danmark. Det er en skam, for der er her i landet mange dygtige amatører, som har lavet værdifuldt arbejde, måske netop fordi deres syn var friskt, og fordi de ikke var belemret med et »image«, der ikke tålte at blive beskadiget af en for dristig idé. Blandt amatørarbejder af høj standard kan man netop nævne Rumps egen artikel om Øster-Hornum-fonten, et lille arbejde, der aftvang respekt. Man må håbe, at det efterhånden bliver overflødigt, at amatøren føler det nødvendigt halvvejs at gøre undskyldning for sin tilstedeværelse.

Og nu til resultatet: Erling Rump har givet sig i lag med et Sisyfos-arbejde: de østjyske løvefonte – nærmere bestemt Mariager-Himmerland-gruppen efter Mackeprangs inddeling. R. går i det hele taget ud fra Mackeprang og har jo – sandt at sige – heller ikke stort andet at gå ud fra. Han kombinerer dristigt to løse ender, som ikke før har været forenet, nemlig de ca. 22 løvefonte og Gundestrupkedlen. Udgangspunktet har været en geografisk sammenhæng, der er faldet forfatteren i øjnene helt på tværs af den historiske linjeføring, sammen med de ikke ukendte ligheder mellem fontene og den keltiske kunst. Det er en vågen iagttagelse – men et voveligt eksperiment. I de følgende afsnit udbygger R. nu sine iagttagelser, og her er to ting af afgørende betydning for ham: Det ene er stilsammenligningen. Han sammenligner først sine fonte med